

ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ:
ТРАГОВИ ПУТОВАЊА – АКВАРЕЛИ МИЛАНА ЗЛОКОВИЋА

БОЈАНА ИБРАЈТЕР ГАЗИБАРА

Изложбу посвећену мало познатом или посве непознатом уметничком дару чувеног архитекте модерног правца Милана Злоковића, Завод за заштиту споменика културе града Београда је приредио почетком октобра 2019. године, у својој свечаној сали, током трајања Дана европске баштине. Ауторка изложбе, произашле из дугогодишње сарадње Фондације Милан Злоковић и Завода за заштиту споменика културе града Београда, била је Хајна Туцић, дипломирани историчар уметности и виши конзерватор Завода.

Милан Злоковић рођен је 1898. године у српској поморској породици у Трсту, где је завршио немачку основну и средњу школу, након чега уписује Вишу техничку школу у Грацу. После Првог светског рата, емигрира у Београд где наставља студије на Архитектонском одељењу Техничког факултета, где дипломира 1921. године, а потом одлази као стипендиста у Париз на *École nationale supérieure des Beaux-Arts* и код професора Шарла Дила и Габријела Мијеа. После годину дана се враћа у Београд и постаје асистент, а по-

том и професор на Техничком факултету, Одсеку за архитектуру. На Архитектонском факултету је радио до своје смрти 1965. године.

Веома плодан пројектант, Злоковић је у наслеђе оставио 170 урађених пројеката, 40 изграђених објеката – вила, приватних и јавних грађевина у Београду, али и на простору бивше Југославије, од којих је за многе освојио престижне награде. Међу најзначајније објекте у Београду убрајају се културна добра: Универзитетска дечја клиника, Кућа Невене Заборски у Далматинској 79, Кућа архитекте Милана Злоковића у Интернационалних бригада 76, Зграда ауто-сервиса „Фијат“ у Београду, у Булевару ослобођења 61 и Рудничкој 1, Вила Штерић у Београду у Генерала Штурма 4... На свим овим објектима јасно је видљиво стилско опредељење архитекте Злоковића, које се креће од чистог модернизма до ар декоа. Он је с колегама архитектама, Браниславом Којићем, Јаном Дубовијем и Душаном Бабићем, био један од оснивача модерног правца у српској међуратној архитектури. Заједно су чинили ГАМП – Групу архитеката модерног правца. То је архитекта Милан Злоковић, познат стручној,

али и широј јавности. Онај мање познати сегмент надареног Злоковића, представљен је на изложби *Трагови путовања – акварели Милана Злоковића*.

Породица Милана Злоковића, која баштини сећање на овог великана српске архитектуре, чува преко 2.700 акварела и цртежа, а претпоставља се да их је и знатно више, јер се зна да је своје цртеже и поклањао. Пажљивим одабиром ауторке, на изложби припређеној у Заводу за заштиту споменика културе града Београда представљено је четрдесетак акварела, научних текстова и личних предмета архитекте Злоковића, али и мапа Средоземља са обележеном трасом путовања коју је прошао са својом породицом – Мароко, Суецки канал, Еритреја. Ови радови, настајали током дугог низа година и бројних путовања, као сећања на људе, предмете и пределе, гледаоцима изложбе приказали су сасвим нови свет и нову димензију ове несвакидашње и слојевите личности. Одабир релативно малог броја радова из тако велике продукције био је веома захтеван и одговоран посао. Ауторка изложбе је публици представила најрепрезентативније аквареле из сваке тематске области, али и оне ретке и карактеристичне радове, који најбоље показују свестраност уметника. Део изложбе је био и двојезични уводни текст о Злоковићу и његовом архитектонско-уметничком опусу, уз фотографију – портрет архитекте.

Теме Злоковићевих акварела су различите – пејзажи, предмети, цвеће, мртве природе, обале, апстракција, женски ликови, градови, места... Радови не само што откривају пасију и интересовање архитекте Злоковића за сликарство него показују и његов дар за овај уметнички израз. Тако је талентовани архитекта, заправо био и талентовани сликар. Највећи број радова потиче из седме деценије 20. века, али има дела насталих и између два светска рата, дакле из времена Злоковићеве најплодније архитектонске делатности, као својеврсни противтег и у стилском и у уметничком смислу. Иако је сликарски опус био непознаница у јавности, сачувани каталози сведоче о томе да су Злоковићеве радови били из-

лагани у Уметничком павиљону „Цвијета Зузо-рић“ на пролећним и јесењим изложбама, а један акварел, који је нашао место на изложби у Заводу за заштиту споменика културе града Београда, објављен је у часопису *Црпјежи*, Архитектонског факултета, такође изложеном у једној од витрина. У издањима овог часописа Милан Злоковић је објавио чак 27 акварела, али у црно-белој техници, па се стиче утисак да је реч о цртежима.

Професор архитекте Милан Злоковић, ерудита, полиглота, изложбом *Трагови путовања – акварели Милана Злоковића*, представљен је публици као даровити сликар и изванредан цртач. Овај дар остао је у сенци вансеријског архитектонског талента, али свакако заслужује пажњу, захтева подробно изучавање и као резултат монографско издање. Завод за заштиту споменика културе града Београда и Фондација Милан Злоковић, кроз потписан *Пројекат о сарадњи*, заједнички раде на заштити архитектонских дела архитекте која до сада нису постала културна добра, али и на дигитализацији фонда и представљању свих аспеката личности Милана Злоковића, организацијом изложби и предавања.

Изложбу прати каталог на српском и енглеском језику. Аутор текста је Хајна Туцић, историчар уметности. Дизајн каталога урадио је Лука Прокић. Рецензент је била др Гордана Митровић, историчар уметности, а стручни консултанти проф. др Милица Мојовић и др Ђорђе Мојовић, из Фондације Милан Злоковић; Светлана Митић, музејски саветник из Музеја савремене уметности; Гордана Станишић, музејски саветник из Народног музеја у Београду; проф. др Бранислав В. Миленковић и мр Горан М. Бабић, са Архитектонског факултета у Београду.

Милана Злоковића можда најбоље описује цитат Бранислава Којића, објављен на крају каталога: *Милан Злоковић (1898. Трсћ – 1965. Београд) је био врхунска личност у архитектури Београда између два светска рата; комплетна и комплексна... у исто време и уметник и научник и ботаникар и радник стваралац.*

Бојана Б. Ибрајтер Газибара,

историчар уметности

Завод за заштиту споменика културе

града Београда

bojana.ibrajter-gazibara@beogradskonasledje.rs